

Providing and Compiling the Educational Package of Performing Prayer (Salat) for Female Students Aged 10 to 12 based on Educational Principles of Choosing the Best Choice Approach

Zahra Nikbin

Department of Psychology and Educational Sciences,
Faculty of Educational Sciences and Psychology,
Alzahra university, Tehran, Iran

Fatemeh Fayyaz *

Department of psychology, women research center,
Alzahra university, Tehran, Iran

Extended Abstract:

1. Introduction

The teaching of Salat (Islamic prayer), as a cornerstone of religious education, necessitates methods that are aligned with the cognitive, emotional, and motivational dimensions of children. However, prevalent approaches often rely on prescriptive and imitative instruction, which are inconsistent with the developmental characteristics of children in the second stage of primary school (ages 10-12)—a critical period for the transition from an imitative faith to an internalized one. The primary research problem is the imperative to replace these methods with a meaning-centered, choice-based, and active approach capable of elevating Salat from the level of a formalistic behavior to an act grounded in understanding, inclination, and moral volition. Accordingly, the present study was conducted with the aim of designing and validating an educational package for the establishment of Salat, specifically for girls aged 10-12, based on the “Good-Choosing Educational Model”. This model emphasizes the role of conscious choice, ethical preference, and the responsible actualization of “the good.”

2. Literature Review

Research indicates that during Piaget’s “Concrete Operational” stage, teaching concepts is effective when presented through tangible experiences and concrete symbols (Chiara & Chazan, 2023; Fleming & Tisdale, 2022). Similarly, Erikson characterizes the “Latency” stage as a period for reinforcing the sense of industry

* Corresponding Author: f.fayyaz@alzahra.ac.ir

How to Cite: Nikbin, Z., Fayyaz, F. (2027). Providing and Compiling the Educational Package of Performing Prayer (Salat) for Female Students Aged 10 to 12 based on Educational Principles of Choosing the Best Choice Approach, *Journal of Counseling and Psychotherapy Culture*, 18(69), 33-60. DOI: 10.22054/qccpc.2026.87744.3505

or competence (Merritt & Jones, 2024; Odag & Van Hoff, 2023); consequently, a successful experience of Salat (prayer) can enhance this religious self-efficacy in girls. From Vygotsky's perspective, concept learning occurs within the context of interaction and within the "Zone of Proximal Development" (Seif, 2024, p. 147; Fathi, 2019); therefore, group dialogues promote religious understanding.

Furthermore, according to Fowler's theory, girls aged 10 to 12 are in the "Mythic-Literal Faith" stage and are gradually transitioning from imitation toward a more internalized understanding of worship (Fowler, 1981, as cited in Feyzeh Nayeli, 2023; Mallery & Mallery, 2022). Research findings also demonstrate that pleasant experiences with worship, a dialogue-centered educational style, and the use of narratives and digital tools strengthen the internalization of Salat (Elmolhoda & Khaksar, 2015; Eslami Khuzani et al., 2025; Bahramian, 2013; Zare Jamalabadi & Sahiholnasab, 2024).

Studies show that students' inclination toward prayer is influenced by factors such as the personality of religious teachers, the consistency between their words and actions, the quality of congregational prayer organization, and the school atmosphere (Sadati, 2005; Rezvani, 2016; Asgari, 2008). Additionally, study results indicate that students' participation in prayer can lead to increased feelings of satisfaction and health, thereby underscoring the necessity of designing appropriate educational programs tailored to childhood (Yarahmadi, Mahdian, & Karamkhani, 2021; Panahi, 2019).

At the international level, findings have confirmed the role of religious and spiritual behaviors in promoting mental health and well-being (Bosco-Ruggiero, 2020; Dean, 2020). Moreover, evidence suggests that practices such as Salat and supplication can influence individuals' well-being, particularly among Muslims, by enhancing spirituality and creating a social support network (El-Batnony & Kozicky, 2020).

3. Methodology

Given the interdisciplinary nature of the subject and the necessity of integrating theological and psychological analyses, this study employed a mixed-methods exploratory sequential design (Qual → Quant). This approach was chosen to facilitate both the extraction of educational themes from religious texts and pedagogical resources, and the scientific, quantitative evaluation of the developed package's content. The research process was executed in two main phases: a qualitative phase for design and a quantitative phase for validation.

Qualitative Phase: Design and Development of the Educational Package

In this phase, the educational package was designed and developed through a systematic, multi-stage process:

1. **Conceptual Framework Development:** First, the theoretical foundations of the “Good-Choosing Model” (Kheyr-gozini) were analyzed based on authoritative sources in the field. The five stages of this model—Specification, Preference, Determination, Selection, and Actualization of the good—were established as the conceptual framework for the package. Within this framework, Salat (prayer) was analyzed as the “supreme good” (kheyr-e bartar) in the child’s educational trajectory, and teachable instances were selected that aligned with the cognitive and emotional developmental capacities of the target age group.
2. **Content Analysis of Religious and Educational Texts:**
 - **Quranic Analysis:** All occurrences of the term “al-Salat” in the Holy Quran were reviewed. In consultation with experts in Quranic sciences and developmental psychology, 42 verses suitable for children in the second stage of primary school were selected. The content of these verses was analyzed using qualitative content analysis with open, axial, and selective coding. This process yielded core concepts such as the link between prayer and patience, strengthening the connection with God, punctuality, moral coherence, social participation, and responsibility. These concepts were then reformulated into simple, age-appropriate propositions that formed the foundation for designing interactive, meaning-centered, and experience-based learning activities.
 - **Thematic Analysis:** To enrich the package’s content, a thematic analysis of educational literature on Salat was also conducted. From approximately 1,100 identified works in book databases, three pivotal books were selected after being filtered for age-appropriateness. These were analyzed using a six-stage thematic analysis method. The analysis of the thematic network revealed that encouraging Salat is influenced by the interplay of four main components: educational content, teaching methods, the learning environment, and the role of the instructor. These findings were directly reflected in the structural design of the educational sessions.
3. **Package Formulation and Qualitative Validation:** Finally, the educational package was formulated into 12 sessions incorporating storytelling, meaning-oriented dialogue, games and role-playing, collaborative activities, and daily exercises. The initial draft of the package was refined and finalized through six specialized meetings with experts in educational psychology, instructional design, and Quranic studies, utilizing a modified Delphi method.

Quantitative Phase: Content Validation of the Package

In the quantitative phase, the face and content validity of the package were evaluated by a panel of 10 faculty members and specialists from the fields of educational sciences, psychology, and Quranic sciences. To measure content validity, the Content Validity Ratio (CVR) and the Content Validity Index (CVI) were calculated.

The results indicated that the CVR for the entire package was 0.99 and the CVI for the sessions was 0.98. As both values are higher than the accepted minimum thresholds in reputable educational literature, they confirm that the package's content is highly desirable and reliable in terms of its clarity, coherence, relevance, and adequacy.

4. Discussion & Conclusion

An analysis of the research findings indicated that the educational package for establishing Salat (prayer), based on the "Good-Choosing" approach, can create a significant transformation in students' ritual experiences and learning styles. The structure of the package is designed to align with the cognitive developmental characteristics of children in this age group, shifting them from imitative acceptance to active participation in worship practices.

One of the prominent findings of this package is the strengthening of the ability to "Specify and Prefer" in children; a capability recognized in religious development theories as the starting point of reflective faith. This ability enables children to distinguish between moral situations, analyze reasons and evidence related to the "good," and perform worship actions not due to external pressure, but out of understanding and choice based on divine foundations. This transformation marks the starting point of the transition from dependent faith to selective faith in adolescence.

The educational package demonstrates that meaning-centered and experience-based activities—such as dialogue regarding the rationale of prayer, practicing good intentions, worship planning, and reflecting on daily experiences—have a significant impact on deepening children's cognitive and emotional experiences. These activities transform Salat from a formal duty into an internalized, reflective, and meaningful experience, strengthening the alignment between emotional needs and the ability for moral reasoning.

Furthermore, the package's emphasis on the link between prayer and social participation leads to increased student agency within the school environment. Group participation, responsibility in collective programs, and peer encouragement regarding prayer strengthen their social skills and sense of collective responsibility, transforming prayer from an individual duty into an influential action within the school space.

From a behavioral perspective, the package content indicates that children become capable of recognizing Salat as the “supreme good” in daily life and prioritizing it. Their encounter with obstacles to prayer is accompanied not by passivity or coercion, but by a reflective and problem-centered approach, leading to the strengthening of personal discipline, moral will, and practical commitment. This concurrence of growth in discerning the good, moral action, and religious agency indicates that the educational package can foster significant spiritual and moral coherence in the minds and actions of children.

Conclusion

In summary, the current research has presented an integrated, scientifically backed model based on religious development for teaching Salat in elementary school; a model that is theoretically aligned with cognitive and moral developmental psychology, and practically consistent with the principles of constructivism and active learning. The assessment of the package’s content validity also confirms that its content is accurate and appropriate in the view of reputable experts.

The continuation of this model in subsequent years can facilitate the transition process from imitative faith to reflective faith and pave the way for the formation of a selective, stable religious identity based on moral responsibility in adolescents. This approach, grounded in internal growth, spiritual self-understanding, and responsibility in worship, can be utilized as an effective model for the religious education of today’s generation.

Keywords: Educational Package, Performing Prayer(Salat), Girls Aged 10 to 12, Choosing the Best Choice, Religious Education.

تهیه و تدوین بسته آموزشی برپایی نماز برای دانش‌آموزان دختر ۱۰ تا ۱۲ سال مبتنی بر اصول تربیتی خیرگزینی

کارشناسی ارشد، رشته روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران

زهرا نیک‌بین

استادیار گروه روان‌شناسی و علوم تربیتی، پژوهشکده زنان، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران

فاطمه فیاض *

چکیده

آموزش نماز و ترغیب به برپایی آن برای نونهالان، به‌عنوان یکی از رفتارهای مهم مذهبی، از نگاه رویکردهای تربیتی حائز اهمیت است. آموزش برپایی نماز دارای ابعاد شناختی، رفتاری و انگیزشی است که باید با سن مخاطبان متناسب باشد. پژوهش حاضر باهدف تدوین بسته آموزشی برپایی نماز با رویکرد خیرگزینی و با استفاده از دو روش کیفی و کمی انجام شده است. در بخش کیفی، تهیه گزاره‌های متناسب با سنین کودکی از واژه‌ی صلاه در آیات قرآن، تحلیل محتوای متون مرتبط با نماز جهت غنی‌سازی محتوای بسته و همچنین، طراحی و تدوین بسته آموزشی، با توجه به سیر خیرگزین شدن در سنین ۱۰ تا ۱۲ سال صورت پذیرفت و درنهایت، توسط گروهی ۵ نفره از متخصصان تعدیل گردید. در بخش کمی، برای بررسی محتوای پروتکل، ضریب نسبی روایی محتوا (CVR) و شاخص روایی محتوا (CVI)، محاسبه گردید. بررسی روایی محتوایی، توسط متخصصان نشان داد CVR کل پروتکل ۰/۹۹ و CVI جلسات ۰/۹۸ می‌باشد که نشان‌دهنده حداقل نصاب موردقبول است. این بسته ضمن فعال‌سازی تفکر و ارائه راهکارهای جذاب به مربیان، نماز را به‌عنوان بزرگ‌ترین خیر، به دختران ۱۰ تا ۱۲ سال آموزش می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: بسته آموزشی، برپایی نماز، دختران ۱۰ تا ۱۲ سال، خیرگزینی، تربیت دینی.

مقدمه

در مکتب تربیتی اسلام، انسان والاترین مخلوق الهی و برخوردار از قابلیت‌های فطری برای نیل به کمال و جانشینی خداوند در زمین است. تربیت صحیح کلید دستیابی به این مقام و هدف اصلی بعثت پیامبران و نزول کتاب‌های الهی به شمار می‌آید؛ از این رو قرآن کریم تربیت همه‌جانبه انسان و تحقق سعادت دنیا و آخرت را تضمین می‌کند (بنی‌هاشمی، ۱۴۰۲). در این چارچوب، تربیت دینی به‌عنوان رویکردی بنیادین، در پی پرورش انسان‌هایی مؤمن و خردورز است که بتوانند در جهان معاصر، زندگی مبتنی بر ایمان و عقلانیت داشته باشند (پناهی، ۱۳۹۸). یکی از ارکان این تربیت، نماز است که در همه شریعت‌ها مورد تأکید پیامبران بوده و در قرآن کریم به‌عنوان بزرگ‌ترین عبادت یاد شده است؛ عبادتی که آرامش‌بخش، توان‌زا و بازدارنده از انحراف اخلاقی است و قرآن نیز والدین را به توصیه مداوم فرزندان به نماز فرمان می‌دهد، چراکه این عمل، توان گرایش به خیر و رفتار نیک را در کودک پرورش می‌دهد (کاظمی، ۱۳۹۸: ص ۳۷؛ فیاض، اخوت، ادیب، ۱۳۹۴: ص ۵۴).

دوره کودکی، مهم‌ترین دوره رشد و تأثیرگذار بر مسیر زندگی است و به مراحل طفولیت، کودکی اول و دوم تقسیم می‌شود (ماسن، کیگان، هوتون و کانجر^۱، ۱۳۹۵: ص ۴۲). کودکی دوم، پس از کودکی اول (۲ تا ۷ سالگی)، با تحولات جسمانی، شناختی، زبانی، هیجانی و اجتماعی تا ۱۴ سالگی ادامه می‌یابد (برک^۲، ۱۳۹۱: ص ۸۳). این دوره هم‌زمان با مقطع دبستان است و کودک از طفولیت عبور کرده و به بلوغ عقلی نزدیک می‌شود (اخوت، ۱۳۹۶: ص ۲۷). آموزش نماز به دختران ۱۰ تا ۱۲ ساله از منظر رویکردهای تربیتی، اهمیتی ویژه در تکوین هویت دینی و رشد معنوی آنان دارد. از دیدگاه پیاژه^۳، کودک در مرحله «عملیات عینی»، مفاهیم انتزاعی را از طریق تجربه‌های ملموس می‌آموزد (چیرارت و چازان^۴، ۲۰۲۳؛ فلمینگ و تیسدل^۵، ۲۰۲۲)؛ بنابراین آموزش نماز باید با حرکات و نمادهای عینی همراه باشد تا مفاهیم بندگی و ارتباط با خدا در ذهن او نهادینه شود و به درکی عملی از عبادت هدفمند برسد. اریکسون^۶ این دوره را مرحله «نهفتگی» می‌داند که در آن کودک به مهارت و احساس شایستگی دست می‌یابد (مریت و جونز^۷، ۲۰۲۴؛ اوداگ و ون هوف^۸، ۲۰۲۳)؛ از این رو، آموزش نماز می‌تواند با ایجاد تجربه‌ی موفق از انجام یک عمل معنادار، حس کارآمدی و مسئولیت‌پذیری دینی

1. Mussen, P. H & Conger J. J., & Kagan, J., & Huston, A. C.

2 Berk, L. E.

3 Piaget, J.

4 Chirhart, N., & Chazan, D.

5 Tisdell, J. L., & Fleming, E. J.

6 Erikson, E.

7 Merritt, K., & Jones, T. R.

8 Odag, Ö., & vanHoof, A.

را در دختران تقویت کند. بر اساس دیدگاه ویگوتسکی^۱، فرایند یادگیری زمانی مؤثرتر است که در «منطقه تقریبی رشد» فرد صورت گیرد و از طریق تعامل اجتماعی هدایت شود (سیف، ۱۴۰۳: ص ۱۴۷). گفت‌وگوهای گروهی و مشارکتی درباره فلسفه و معنای نماز، می‌تواند این منطقه رشد را فعال کرده و فهم دینی نوجوان را از سطح تقلید به سطح تفکر اجتماعی و درونی ارتقا دهد (فتحی، ۱۳۹۸). در نظریه برونر^۲، آموزش مؤثر، مستلزم ارائه ساختار بنیادی دانش است (علوی لنگرودی و قلی‌زاده، ۱۳۹۳)؛ ازاین‌رو آموزش مفاهیم کلیدی نماز، همچون بندگی، حضور قلب و نظم و برنامه‌ریزی، موجب شکل‌گیری درک منطقی و سازمان‌یافته از عمل عبادی در ذهن نوجوان می‌شود. طبق نظریه‌ی جان دیویی^۳، تعلیم و تربیت باید بر پایه ظرفیت‌ها و تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان بنا شود (بابائی ولویی و حسین‌زاده، ۱۴۰۳)؛ بنابراین برنامه آموزش نماز نیز باید متناسب با سطح رشد شناختی و عاطفی دختران نوجوان طراحی گردد تا تجربه دینی آنان با نیازهای رشدی‌شان هماهنگ باشد. در پرتو روان‌شناسی تحول دینداری، سال‌های میانی کودکی (۱۰ تا ۱۲ سال) نقطه عطفی در گذار از ایمان تقلیدی به ایمان درونی است. طبق نظریه مراحل ایمان فاولر (فاولر^۴، ۱۹۸۱، به نقل از فیضه نایلی^۵، ۲۰۲۳)، در سن ۱۰ تا ۱۲ سالگی، کودکان در مرحله‌ی «ایمان اسطوره‌ای - لفظی» قرار دارند؛ در این دوره، فهم دینی آنان بر تقلید از بزرگ‌سالان و برداشت‌های عینی از مفاهیم الهی استوار است، اما به تدریج توانایی درک معنای درونی ایمان و عدالت الهی در آن‌ها شکل می‌گیرد و به نقش اجتماعی باورهای دینی می‌اندیشند (مالری و مالری^۶، ۲۰۲۲). یافته‌های دیگری نیز این روند را تأیید می‌کند و نشان می‌دهد کودکان دبستانی نماز و دعا را تنها تکرار حرکات نمی‌دانند، بلکه آن را ارتباطی صمیمی با خداوند می‌بینند (کینگ و بویاتزیس^۷، ۲۰۲۰). ازاین‌رو، این دوره مناسب‌ترین زمان برای آموزش دینی مبتنی بر تجربه، گفت‌وگو و الگوگیری عاطفی است تا ایمانشان از تقلید به درکی آگاهانه و انتخابی رشد کند. بر پایه نظریه دلبستگی جان بالبی^۸، در سن ۱۰ تا ۱۲ سالگی کودک رابطه خود با خدا را شبیه ارتباطش با والدین می‌بیند؛ والدین حمایت‌گر و امن باعث می‌شوند کودک خدا را نیز پناهی مطمئن و مهربان بداند (مک‌آی^۹، ۲۰۲۴). بر اساس نظریه اخلاقی کلبرگ^{۱۰}، کودکان ۱۰ تا ۱۲ ساله قوانین و ارزش‌های دینی را رعایت می‌کنند، نه صرفاً از ترس تنبیه یا برای دریافت پاداش، بلکه برای آن‌که منصف باشند و

1 Vygotsky, L.

2 Bruner, J.

3 Dewey, J.

4 Fowler, J.

5 Nailly, F.

6 Mallery, S. T., & Mallery, P.

7 King, P. E., & Boyatzis, C. J.

8 Bowlby, J.

9 Makayie, E. K.

10 Kohlberg, L.

موردپذیرش دیگران قرار گیرند (توبلر^۱، ۲۰۲۵). از دیدگاه ویکتور فرانکل^۲، کودکان در این سن درمی‌یابند که معنویت و دعا تنها انجام آیین‌ها نیست، بلکه راهی برای یافتن معنا و هدف در زندگی است (حلیم^۳، ۲۰۲۵).

پژوهش‌ها نشان می‌دهد که ایجاد انگیزش درونی و تجارب خوشایند از عبادت، تعهد و علاقه‌ی دانش‌آموزان نسبت به نماز را افزایش می‌دهد (علم‌الهدی و خاکسار، ۱۳۹۴)، سبک تربیتی گفتگو‌محور و مبتنی بر تعامل عاطفی والدین نیز زمینه درونی سازی باورها و رفتارهای دینی از جمله نماز را در دختران نوجوان فراهم می‌کند (اسلامی خوزانی، پورسیداقایی و حقانی زمینانی، ۱۴۰۴). همچنین استفاده از ابزارهای دیجیتال و محتوای الکترونیکی آموزشی در تقویت درک و اشتیاق آنان مؤثر است (بهرامیان، ۱۳۹۲). بهره‌گیری از روایت‌ها و داستان‌های معنادار پیرامون حکمت نماز نیز به رشد شناختی، نگرشی و رفتاری نسبت به عبادت کمک می‌کند (زارع جمال‌آبادی و صحیح‌النسب، ۱۴۰۳). از آنجاکه تربیت فرایندی تدریجی است و هر مرحله رشدی ویژگی خاص خود را دارد، لازم است روش‌ها و محتوای آموزش نماز بر پایه این مراحل تنظیم شود تا گذار طبیعی از رفتار بیرونی به درک درونی و آگاهانه از عبادت در دوران نوجوانی تحقق یابد (اخوت، ۱۳۹۶: ص ۵۳). از این منظر، آموزش نماز اگر با روش‌های گفت‌وگو‌محور و تفکر‌محور همراه شود، می‌تواند موجب رشد اخلاقی و درونی‌شدن رفتار دینی در سنین میانی کودکی گردد (اعتصامی و شفیعی‌آبادی، ۱۴۰۱).

مسئله عبادت و به‌ویژه نماز در مدارس همواره موردتوجه پژوهشگران داخلی و خارجی بوده است که بیشتر بر شناسایی عوامل مؤثر بر گرایش دانش‌آموزان به نماز متمرکز شده‌اند. این عوامل شامل شخصیت دبیران دینی، تطابق گفتار و عمل، برگزاری نماز جماعت و فضای مناسب مدرسه است (سادتی، ۱۳۸۴؛ رضوانی، ۱۳۹۵؛ عسگری، ۱۳۸۷). مطالعات نشان می‌دهد نماز، احساس رضایت و سلامت را افزایش می‌دهد و پیشنهاد می‌گردد برنامه‌های آموزشی مناسب در کتب درسی گنجانده شود (یاراحمدی، مهدیان، کرمخانی، ۱۴۰۰). راهبردهای آموزشی باید متناسب با دوره کودکی، ازجمله ارتباط عاطفی، بازی، قصه‌گویی و هم‌راستایی با ویژگی‌های روان‌شناختی کودک باشد (پناهی، ۱۳۹۸). مطالعات بین‌المللی نقش رفتارهای مذهبی و معنوی را در ارتقاء سلامت روان و بهزیستی تأیید کرده‌اند (بوسکو-روجیرو^۴، ۲۰۲۰؛ دین^۵، ۲۰۲۰؛ کونینگ^۶، ۲۰۲۱). همچنین اعمالی مانند نماز و دعا، از طریق معنویت و حمایت اجتماعی، بر بهزیستی مسلمانان مؤثر بوده است (البطنونی و

1 Tobler, J.

2 Frankl, V.

3 Halim, R.

4 Bosco-Ruggiero, S. A.

5 Dein, S.

6 Koenig, H. G.

کوزیک^۱، ۲۰۲۰). علاوه بر این، معنویت در بهبود کیفیت زندگی و کاهش اثرات منفی بیماری‌های مزمن در سالمندان مؤثر بوده است (مک‌مانوس^۲، ۲۰۲۴). مطالعات طولی نیز نشان می‌دهند دین و معنویت عوامل تعیین‌کننده سلامت و طول عمر در سالمندی هستند (کوک، گادماندن و فیور^۳، ۲۰۲۳).

تربیت دینی در مدارس از اهداف بنیادین نظام آموزشی ایران است و از طریق کتاب‌های درسی، فعالیت‌های فوق‌برنامه، مراسم مذهبی و اردوها دنبال می‌شود (کریمی، ۱۳۸۶: ص ۳۲). یکی از مهم‌ترین جلوه‌های این تربیت، نماز است که همواره مورد توجه نظام آموزشی و نهادهای فرهنگی دینی بوده است (علم‌الهدی، ۱۳۹۴). باوجود تلاش‌های گسترده، شکاف قابل توجهی میان اقدامات انجام‌شده و نتایج حاصل مشاهده می‌شود (کریمی، ۱۳۸۶: ص ۳۵). این فاصله اغلب ناشی از آموزش‌های سطحی و تقلیدی در حوزه باورهاست که مانع از درونی‌سازی عمیق رفتار دینی در نوجوانان می‌شود (باقری، ۱۳۹۸: ص ۸۱). درواقع، مریان دینی با دو چالش اساسی مواجه‌اند: نخست، انتخاب محتوای متناسب با سن و دوم، به‌کارگیری روش‌های آموزشی سازگار با ویژگی‌های روان‌شناختی کودکان؛ زیرا ناهماهنگی محتوا و روش با مراحل رشد، فرایند درونی‌سازی مفاهیم دینی را دشوار می‌کند (رهنمایی و زینلی، ۱۳۹۷). ازاین‌رو آموزش والدین و مریان در زمینه‌ی معارف و مهارت‌های دعوت فرزندان به نماز بسیار ضروری است (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۵). امروزه بسیاری از اولیا و مریان، به دنبال روش‌های مؤثر برای جذب کودکان به نماز به‌عنوان یکی از تعالیم محوری دین هستند (عباسی دره‌بیدی و زارعی، ۱۴۰۲).

در نظریات روان‌شناسی مانند رفتارگرایی، شناخت‌گرایی و سازنده‌گرایی، بر ضرورت تناسب آموزش با مراحل رشد، تفاوت‌های فردی و استفاده از روش‌های نوین تربیتی تأکید شده است (قاضی طباطبایی، حاتمی، فردانش، ۱۳۸۸: ص ۱۰۹)؛ بنابراین اگر معلم از نظر دانش و مهارت کافی برخوردار نباشد، انگیزه‌ی لازم را نداشته یا در به‌کارگیری نمادها و روش‌های انتقال مفاهیم متناسب با سطح شناختی کودکان ناتوان باشد، نمی‌تواند شرایط یادگیری مؤثر را فراهم کند (بنی‌اسد، آریایی و عبدلی‌نژاد، ۱۴۰۰).

رویکردهای متعددی در تربیت دینی مطرح است، در این میان، رویکرد تدبری، تربیت را بر پایه‌ی تدبر در آیات قرآن استوار می‌سازد. منظومه رشد قرآنی، رویکردی اسلامی به رشد و تحول انسان است که اهداف رشدی هر دوره را بر اساس قرآن و روایات تبیین می‌کند (اخوت، ۱۳۹۱-۱۴۰۳). در این دیدگاه، تربیت به معنای پروراندن موجود بر اساس نقشه‌ی الهی است، درحالی‌که روان‌شناسی رشد بیشتر بر سیر طبیعی رشد انسان تأکید

1 Albatnuni, M. & Koszycki, D.

2 McManus, D.

3 Cook, C., & Gudmundsen, R. M., & Furr, J.

دارد (حسینی رامندی، ۱۴۰۰). رشد در نظام قرآنی با نور و هدایت الهی پیوند دارد (اخوت، ۱۳۹۴: ص ۵۳) و طبق سند تکیه و تعلیم، دوره‌های رشد در قالب مراحل چون طیب‌گزینی، خیر‌گزینی، حسن‌گزینی، ایمان‌گزینی و صدق‌گزینی تقسیم‌بندی می‌شوند (اخوت، ۱۳۹۳: ص ۷۴). در دوره‌ی دوم رشد، هدف اصلی تعلیم و تربیت، فعال‌سازی اختیار و شکوفایی تفکر است (اخوت و همکاران، ۱۳۹۴: ص ۶۲). در این مرحله، خیر‌گزینی به‌عنوان هدف محوری فرآیند رشد اخلاقی مطرح می‌شود. این فرایند شامل چند گام پی‌درپی است: نخست، «تفصیل» که به معنای شناخت دقیق و جزئی‌خوبی‌ها و بدی‌ها و بررسی حالت‌های مختلف یک امر است؛ سپس مرحله «ترجیح»، یعنی فهم نفع و ضرر و توانایی مقایسه و تشخیص تراحم میان آن‌ها؛ پس از آن «تعیین»، به‌منزله‌ی رفع تردیدها و وسوسه‌ها در تشخیص خیر واقعی؛ و سرانجام «گزینش و تحقق خیر» که به شکل ایجاد رغبت درونی نسبت به گزینه‌ی برتر و اقدام عملی برای تحقق آن نمود پیدا می‌کند. با بیدارسازی تفکر، کودک می‌آموزد میان نفع و ضرر تمایز گذارد و «خیرالامور» را آگاهانه برگزیند (اخوت، ۱۳۹۳: ص ۷۵). شاخص‌های رشدی این دوره شامل نظم و آراستگی، ادب، قدرت برنامه‌ریزی، نشاط و توان تشخیص و انجام کارهای خیر است (اخوت، ۱۳۹۳: ص ۷۶). تفکر نیز، هم شاخص رشد و هم عامل آن محسوب می‌شود و کودک از این طریق به شناخت و عمل به باید‌ها و نباید‌های الهی می‌رسد (اخوت، ۱۳۹۷: ص ۴۴).

بر اساس منظومه‌ی رشد قرآنی، رویکرد خیر‌گزینی به‌عنوان فرایند تربیتی مبتنی بر تفکر، تشخیص، ترجیح و تحقق خیر، بر فعال‌سازی اراده و انتخاب آگاهانه‌ی انسان در مسیر ارزش‌های الهی تأکید دارد (اخوت و همکاران، ۱۳۹۴: ص ۵۹). ازاین‌رو، در آموزش نماز نیز که از مصادیق روشن «خیرالامور» است، این رویکرد، فرایندی گام‌به‌گام را برای درک معنا، ترجیح و التزام عملی به نماز فراهم می‌سازد. تفاوت اساسی این رویکرد با سایر رویکردهای تربیتی در آن است که به‌جای تأکید صرف بر انتقال دانش یا تکرار رفتار، بر درونی‌سازی اختیار و بیدارسازی تفکر الهی در فرایند انتخاب رفتار دینی تمرکز می‌کند. درنتیجه، شناسایی و آموزش مقدمات انتخاب و تحقق نماز بر پایه‌ی خیر‌گزینی، به رشد خودکنترلی، مسئولیت‌پذیری و تربیت درونی کمک می‌کند. مرور پیشینه نشان می‌دهد تاکنون پژوهشی که به طراحی بسته‌ی آموزشی برپایی نماز ویژه‌ی دوره‌ی دوم رشد بر مبنای اصول خیر‌گزینی پرداخته باشد، انجام نشده است. ازاین‌رو، پژوهش حاضر باهدف طراحی و تدوین بسته‌ی آموزشی برپایی نماز برای دختران ۱۰ تا ۱۲ سال انجام شد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر باهدف طراحی و روایی سنجی بسته آموزشی برپایی نماز برای دختران ۱۰ تا ۱۲ سال بر اساس الگوی تربیتی خیر‌گزینی انجام شد. با توجه به ماهیت چندبعدی موضوع و ضرورت تلفیق تحلیل‌های محتوایی

عمیق با ارزیابی علمی، روش پژوهش به صورت آمیخته (کیفی - کمی) انتخاب گردید. این رویکرد در بخش کیفی امکان استخراج مضامین ارزشی متناسب با سن موردنظر، از منابع دینی و آموزشی را فراهم ساخت و در بخش کمی، با بهره‌گیری از شاخص‌های آماری ضریب نسبی روایی محتوا (CVR) و شاخص روایی محتوا (CVI)، اعتبار علمی بسته آموزشی ارزیابی شد. اتخاذ روش آمیخته علاوه بر تضمین جامعیت و غنای محتوایی، به افزایش کاربردپذیری بسته در محیط‌های تربیتی انجامید.

بخش کیفی: طراحی بسته آموزشی و تلفیق منابع نظری و متنی طی پنج مرحله اجرا گردید:

۱- در مرحله نخست، با مرور مبانی نظری رویکرد خیرگزینی در تربیت دینی، الگوی نظری برپایی نماز تدوین شد. مؤلفه‌های خیرگزینی بر اساس منابعی چون سند تزکیه و تعلیم (اخوت و همکاران، ۱۳۹۶)، مهارت‌های خیرگزینی (اخوت و همکاران، ۱۳۹۴) و رشد تفکر اجتماعی دوره مشورت و ادب (اخوت، ۱۳۹۲) استخراج گردید که شامل مراحل تفصیل، ترجیح، تعیین، گزینش و تحقق خیر بود. بر اساس این الگو، نماز به عنوان مصداق «بهترین خیر» در هر مرحله تحلیل شد و مصادیق آموزشی متناسب با رشد شناختی و عاطفی گروه سنی مورد نظر تعیین گردید.

۲- احصا و گزینش آیات قرآن کریم مرتبط با نماز و ساخت گزاره‌های ساده و متناسب با سن از آیات منتخب: برای طراحی بسته آموزشی نماز بر پایه فرایند خیرگزینی، ابتدا تمام موارد کاربرد واژه «الصلوة» در قرآن استخراج و با مشورت متخصصان علوم قرآنی و روان‌شناسی رشد، ۴۲ آیه متناسب با سنین ۱۰ تا ۱۲ سال انتخاب شد. تحلیل آیات با روش کدگذاری کیفی انجام گرفت؛ بدین صورت که در مرحله‌ی باز، مفاهیم کلیدی هر آیه شناسایی، در مرحله‌ی محوری، مفاهیم هم‌معنا در مقوله‌های تربیتی گروه‌بندی و در مرحله‌ی انتخابی، مؤلفه‌های اصلی بسته (تفصیل، ترجیح، تعیین، گزینش و تحقق) تدوین گردید. به عنوان نمونه، از آیه «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ» مفهوم ارتباط نماز و صبر در غلبه بر دشواری‌ها استخراج شد و در قالب گزاره‌ی تربیتی «نماز پیوند انسان با خدا را تقویت کرده و صبر استمرار در مسیر خیر را محقق می‌سازد» به فعالیت آموزشی تبدیل گردید. همچنین از آیه «وَأَقِمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّكْعِينَ» (بقره/۴۳) پیام پیوند اقامه‌ی نماز با مشارکت اجتماعی و خدمت به دیگران استنباط شد که نشان می‌دهد نماز گزارا‌ی حقیقی با بروز اجتماعی و حضور فعال در میدان‌های خیر همراه است؛ بدین معنا که نماز گزار واقعی در کنار ارتباط با خدا، در اجتماع نیز نقش آفرین بوده و یاری‌رسان دیگران است. این آیات که شامل مفاهیمی چون اهمیت، زمان اقامه و آثار معنوی نماز بودند، در بسته آموزشی به صورت فعالیت‌هایی طراحی شدند که دانش‌آموزان را به مشارکت گروهی، کمک به همسالان و بروز رفتارهای اجتماعی نیکو ترغیب می‌کرد.

۳- تحلیل مضمون کتب منتخب آموزشی و تربیتی نماز: به‌منظور غنی‌سازی محتوای بسته آموزشی و بهره‌گیری از منابع معتبر در زمینه برپایی نماز، کلیدواژه «نماز» در پایگاه‌های گیسوم، آدینه‌بوک، طاقچه و کتابخانه ملی جست‌وجو و حدود ۱۱۰۰ رکورد کتاب شناسایی شد. پس از پالایش بر اساس سن مخاطب (کودک و نوجوان)، ۱۸ عنوان کتاب مرتبط انتخاب و در نهایت سه کتاب اصلی شامل: چگونه یک نماز خوب بخوانیم (پناهیان، ۱۳۹۴)، روش‌های ترغیب دختران سوم ابتدایی به نماز (کاظمی، ۱۳۹۸) و مهارت‌های دعوت فرزندان به نماز (جابری، ۱۳۹۸) به دلیل هم‌خوانی محتوایی با گروه سنی پژوهش برگزیده شدند. متون این آثار با روش تحلیل مضمون شش مرحله‌ای (رجبی و همکاران، ۱۳۹۷) شامل آشنایی با داده‌ها، کدگذاری اولیه، جست‌وجوی مضامین، بازبینی، نام‌گذاری و گزارش نویسی بررسی شد. با بهره‌گیری از تکنیک شبکه مضامین، مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر شناسایی و شبکه گرافیکی عوامل مؤثر بر برپایی نماز برای کودکان تهیه گردید. مضمون فراگیر که به‌عنوان هدف و مقصد این کار بود، ترغیب به نماز عنوان گردید. مضامین سازمان‌دهنده به معنای مؤلفه‌های اصلی ترغیب به نماز، شامل محتوای آموزشی، روش‌های آموزشی، محیط آموزشی و وظایف مربی شناخته شدند.

۴- طراحی بسته آموزشی: بر اساس یافته‌های مراحل پیشین، بسته آموزشی در قالب ۱۲ جلسه و با اهداف مشخص تدوین شد. ساختار بسته شامل فعالیت‌های داستان‌محور، گفت‌وگوهای گروهی، تمرین‌های مشارکتی و نقش‌آفرینی بود تا زمینه تقویت شناخت، نگرش و رفتار نمازگزار فراهم آید.

پس از تهیه نسخه اولیه، بسته آموزشی طی شش جلسه تخصصی با حضور نخبگان روان‌شناسی، علوم تربیتی و مطالعات قرآنی (روش دلفی تعدیل یافته) بررسی و بر اساس بازخورد متخصصان، اصلاح و نهایی شد.

بخش کمی: ارزیابی روایی بسته آموزشی

در بخش کمی، روایی صوری و محتوایی بسته آموزشی به‌وسیله پنل تخصصی ۱۰ نفره از استادان و صاحب‌نظران روان‌شناسی تربیتی، علوم قرآنی و طراحی آموزشی ارزیابی شد. روایی صوری با تمرکز بر قابل‌فهم بودن، انسجام و سازمان‌دهی محتوا و روایی محتوایی با استفاده از دو شاخص ضریب نسبی روایی محتوا (CVR) و شاخص روایی محتوا (CVI) سنجیده گردید. نتایج حاکی از آن بود که مقادیر به‌دست‌آمده از هر دو شاخص بالاتر از حداقل‌های پذیرفته‌شده در منابع علمی بوده و بیانگر روایی محتوایی مطلوب بسته آموزشی است.

یافته‌ها

با توجه به مراحل پژوهش و اطلاعات به‌دست‌آمده از اصول تربیتی خیرگزینی، محتوا و گزاره‌های به‌دست‌آمده از آیات مرتبط با نماز و همچنین تحلیل محتوای کتب منتخب و نیز با استفاده از نظرات کارشناسان قرآنی و اساتید

روان‌شناسی و پژوهشگران در حوزه ترویج نماز، بسته آموزشی برپایی نماز طراحی شد که محورهای مهم آن به صورت خلاصه در ذیل ارائه شده است.

شرایط برگزاری کارگاه

عنوان کارگاه نماز شیرین تر از غسل نام دارد. مخاطبین کارگاه دختران پایه چهارم، پنجم و ششم ابتدایی هستند اما با توجه به تفاوت سن عقلی و شرایط اقلیمی ممکن است این کارگاه برای پایه‌ای مناسب‌تر از پایه‌های دیگر باشد که در این مورد مربیان لازم است پیش از اجرا، تناسب محتوا را با وضعیت مخاطبان بررسی نمایند. کارگاه توسط مربی صمیمی و پرانرژی برگزار شود و محتوا متناسب با مخاطب باشد. زمان کارگاه انعطاف‌پذیر و ترجیحاً خارج از زنگ تفریح باشد. شرکت در کارگاه داوطلبانه بوده و مکان برگزاری جذاب و متنوع باشد. ارزیابی بر اساس تأثیرگذاری عمیق و مستمر بر دانش آموزان باشد، نه صرفاً تعداد نمازگزاران. هماهنگی با کادر مدرسه و اطلاع‌رسانی به والدین در مورد اهمیت الگوگیری، تشویق و تداوم ترغیب به نماز ضروری است.

جدول ۱: خلاصه جلسات بسته آموزشی برپایی نماز

جلسه	اهداف جلسات	مؤلفه و گزاره قرآنی نماز	محورهای جلسات
جلسه اول	- ارتباط‌گیری با بچه‌ها - توجه دادن به امر نماز - به عنوان یک برنامه مهم در زندگی - ایجاد حس خوب به نماز - استفاده از عامل بوی خوش و عوامل دیگر	مؤلفه: - تفصیل و موردتوجه قرار دادن نماز گزاره: - ذکر بودن نماز، خداوند به انسان رو می‌کند و انسان می‌تواند به او رو کرده و دعا کند و درخواست داشته باشد. - ایجاد شدن احساس‌های معنوی در فرد	- برجسته‌سازی نماز و تمایز کردن نماز نسبت به سایر کارها - برانگیختن احساسات مثبت در رابطه مربی و دانش آموزان - توجه دادن به امر نماز به عنوان یک برنامه مهم در زندگی - آشنا شدن با افراد شرکت‌کننده، استفاده از روش خاطره‌گویی به عنوان یخ‌شکن جلسه - اهمیت نماز و لزوم مراقبت مستمر از آن - ایجاد حس خوب به نماز با استفاده از عامل بوی خوش - تقویت انگیزه درونی نسبت به نماز و ایجاد شدن احساس‌های معنوی در فرد
جلسه دوم	- فهم تمایز افراد نمازخوان با افراد بی‌نماز - فهم ارتباط نماز و زدودن آلودگی‌ها - درک نماز به عنوان انتخاب	مؤلفه: - تفصیل نماز، آثار و فواید نماز گزاره: - گزاره‌های مربوط به ارتباط نماز با طهارت و بخشیده شدن گناهان	- احوال‌پرسی از بچه‌ها و بیان خاطره‌هایی که از جلسه قبل مانده بود. - انجام فعالیت و آزمایش برای انتقال مفهوم خاصیت پاک‌کنندگی نماز - بیان آثار و فواید نماز با استفاده از تصویرسازی

جلسه	اهداف جلسات	مؤلفه و گزاره قرآنی نماز	محورهای جلسات
	آگاهانه برای طهارت نفس		- داستان کودکی که تصمیم‌گیرنده بین بازی و نماز است یا گفت‌وگو درباره پاکی اخلاقی (نه فقط ظاهری) تا از سطح صرفاً «طهارت ظاهری» به «پاکی در انتخاب خیر» برسد. - توجه کردن به نماز به عنوان امری که دارای منافع پایدارتر است.
جلسه سوم	- شیرین شدن نماز در ذهن بچه‌ها - فهم آثار عینی که نماز در زندگی افراد برجای می‌گذارد. - ایجاد اولویت در ذهن برای نماز - افزایش میل و انگیزه برای نماز	مؤلفه: - ترجیح گزاره: - گزاره مربوط به اینکه افراد صالح و خوب از نمازگزاران هستند	- خوش‌وبش و احوال‌پرسی مربی با بچه‌ها - ایجاد جذابیت در عین اقتدار و نظم برای شیرین شدن نماز در ذهن بچه‌ها - فهم آثار عینی که نماز در زندگی افراد برجای می‌گذارد با دعوت از مهمان تازه‌مسلمان شده و یا پخش کلیپ - ایجاد اولویت در ذهن برای نماز - افزایش میل و انگیزه برای نماز - آشنایی با سبک زندگی فرد نمازخوان
جلسه چهارم	- افزایش حس خودکارآمدی در ارتباط با اقامه نماز - مهارت عملی در وضو گرفتن و اقامه نماز - ایجاد رغبت و احساس نیاز برای یادگیری احکام نماز	مؤلفه: - تعیین، شناخت نماز و احکام آن گزاره: - گزاره‌های مربوط به شیوه وضو گرفتن در نماز و رعایت مقدمات آن	- سلام و احوال‌پرسی و ارتباط‌گیری با بچه‌ها - اشاره به اهمیت رعایت احکام و شناخت نماز و احکام آن و معرفی راه‌های یادگیری احکام - فعالیت دسته‌جمعی و بازی برای آشنایی با احکام و شیوه اجرای نمازهای یومیه - بیان نکات درست احکام در اثنای بازی - آماده‌سازی بچه‌ها برای برگزاری مسابقه احکام نماز در هفته آینده
جلسه پنجم	- افزایش دانش در مورد برخی احکام نماز - ایجاد رغبت یادگیری بیشتر برای احکام نماز - افزایش حس اعتمادبه‌نفس در زمینه نماز و احکام آن	مؤلفه: - تعیین و شناخت بیشتر احکام نماز گزاره: - گزاره‌های مربوط به احکام نماز	- سلام و احوال‌پرسی پرانرژی و شاد - برگزاری مسابقه احکام، شاد و جذاب، ارائه چند روش پیشنهادی - مشارکت بچه‌ها در ایجاد قوانین مسابقه - فراهم کردن دفترچه یادداشت و ثبت برنامه‌ها برای یک هفته
جلسه ششم	- ایجاد تمایز بین انواع نمازها - رغبت و انگیزه برای خواندن نماز با حضور قلب - شناخت ارتباط نیت با نوع	مؤلفه: - تفصیل و برجسته‌سازی در کیفیت نماز و تعیین گزاره:	- سلام و احوال‌پرسی و بیان خلاصه جلسات گذشته - تمرکز در نماز در کنار توجه به ظاهر و احکام - معرفی انواع نماز در قالب بازی - معرفی نماز حقیقی

جلسه	اهداف جلسات	مؤلفه و گزاره قرآنی نماز	محورهای جلسات
	نماز - توانمندی در بالابردن کیفیت نماز و حضور قلب در آن	- اهمیت قائل شدن برای نماز	- گفتگو در مورد راه‌های ایجاد تمرکز در نماز - ارزیابی نماز بچه‌ها توسط خودشان
جلسه هفتم	- افزایش انگیزه برای انجام کار جمعی در خصوص نماز - اقامه نماز و احساس کارآمدی در آن - افزایش انگیزه برای آموختن در مورد نماز - تقویت مهارت‌های مشارکت اجتماعی با محوریت نماز	مؤلفه: - تعیین و گزینش و تحقق گزاره: - فعال کردن انسان در اجتماع و خارج شدن از حالت انزوا، فعالیت اجتماعی در امور خیر	- سلام و احوال‌پرسی و مشارکت بچه‌ها در بیان خلاصه جلسات گذشته - اعلام خبر خوش برگزاری همایش و رفتن به اردوی زیارتی - گروه‌بندی بچه‌ها و انتخاب غرفه‌های همایش و گفتگو و برنامه‌ریزی گروه‌ها - انتخاب سرگروه - افزایش انگیزه برای انجام کار جمعی در خصوص نماز - اثرگذاری بر روی دوستان و دیگران با نیت خالص و اجر و پاداش خدا برای این کار - درخواست مربی از بچه‌ها برای تسلط نسبت به نماز - بیان برخی از ویژگی‌های افراد نمازخوان از طریق داستان - بحث در مورد ویژگی‌های افرادی که به نماز پایبندی دارند - نوشتن برنامه هفتگی در دفترچه یادداشت و چک کردن توسط مربی هر هفته
جلسه هشتم	- شناختن اولویت داشتن نماز - رغبت به ترجیح نماز در زندگی - انتخاب نماز به عنوان اولویت در برنامه‌های زندگی - برجسته کردن جنبه‌ی درونی، احساسی و ارتباط وجودی با خدا.	مؤلفه: - ترجیح دادن نماز گزاره: - گزاره‌های مربوط به اثرات و فواید نماز و ارتباط آن با طهارت، استجابت دعا، عبودیت، رشد و فلاح	- سلام و احوال‌پرسی - صحبت در مورد اهمیت برنامه‌ریزی و اینکه یک کار چطور جزو برنامه قرار می‌گیرد در خلال انجام یک کاردستی و استفاده از تمثیل - صحبت درباره اهمیت نماز در زندگی روزمره و تأثیر آن بر نظم و برنامه‌ریزی با استفاده از تمثیل. - فهرست کارهای روزانه و اولویت‌بندی آنها. - صحبت در مورد دلایل اولویت دادن به کارها و اهمیت و نفع درازمدت نماز - تأکید بر اهمیت نماز به عنوان نیاز روحی و معنوی - درخواست از بچه‌ها برای ثبت برنامه هفتگی و اولویت‌بندی کردن آنها

جلسه	اهداف جلسات	مؤلفه و گزاره قرآنی نماز	محورهای جلسات
			- حفظ تمرکز بر «گفت‌وگوی عاشقانه با خدا»، با فعالیتی نظیر نامه‌نوشتن به خدا یا تمرین شکرگزاری پس از نماز - گفتگو در مورد همایش و برنامه‌های غرفه‌ها
جلسه نهم	- مهارت افزایشی در مواجهه با موانع نماز - افزایش میل و رغبت برای برپایی نماز - ایجاد ذهنیتی مثبت نسبت به سختی‌ها در زندگی	مؤلفه: - تعیین و گزینش گزاره: - گزاره‌های مربوط به موانع نمازخواندن، سهل‌انگاری و غفلت، سرگرم شدن به امور دنیایی و...	- سلام و خوش‌وبش با بچه‌ها - بازخورد به برنامه‌های بچه‌ها که نماز را در اولویت قرار دادند یا روند آن‌ها روبه‌جلو و مثبت بوده است - مهارت افزایشی در مقابله با موانع نماز با استفاده از مثال و مشارکت بچه‌ها - ایجاد ذهنیتی مثبت نسبت به سختی‌ها در زندگی با استفاده از نمونه‌ها و داستان و تمثیل - گفتگو در مورد همایش و برنامه‌های غرفه‌ها
جلسه دهم و یازدهم	- توجه به لزوم فعال بودن برای تأثیرگذاری بر دیگران در حوزه نماز - مهارت افزایشی در حوزه ترغیب دیگران به نماز - افزایش روحیه جمع‌گرایی و مشارکت‌های اجتماعی در برپایی همایش نماز	مؤلفه: - تعیین و تحقق نماز گزاره: - فعال شدن در اجتماع، خارج شدن از حالت انزوا	- تقسیم وظایف غرفه دارها - طراحی نقاشی، عکس نوشته احادیث، ترسیم تصاویر زیبا و کمیک‌های مرتبط با نماز - ارائه داستان‌ها و احادیث مرتبط با نماز
جلسه دوازدهم	- مشارکت اجتماعی در اقامه نماز در مدرسه - افزایش رغبت به نماز و تحقق آن	مؤلفه: - تعیین و تحقق نماز گزاره: - فعال شدن در اجتماع، خارج شدن از حالت انزوا	- برگزاری همایش و انجام مسئولیت‌های فردی - تلاش برای پرشور و نشاط کردن آن - اجرای نمایش، سرود و بازدید از غرفه‌ها

روایی بسته آموزشی برپایی نماز

روایی صوری و محتوایی بسته آموزشی برپایی نماز برای دختران ۱۰ تا ۱۲ سال با ارسال آن به ده کارشناس اعم از روان‌شناس، متخصص علوم قرآنی و آموزگار که به کار تربیتی در مدارس مشغول بودند موردسنجش قرار گرفت. جداول زیر نتایج این سنجش را نشان می‌دهد.

جدول ۲. مشخصات جمعیت شناختی متخصصان

ردیف	جنسیت	تحصیلات	عضو هیئت علمی دانشگاه	سن
۱	خانم	دکتری روان‌شناسی	دانشگاه شهید مطهری	۴۳
۲	آقا	دکتری روان‌شناسی و سطح ۴ حوزه	جامعه المصطفی و موسسه حوزه و دانشگاه	۴۵
۳	آقا	دکتری روان‌شناسی	جامعه المصطفی	۴۷
۴	آقا	دکتری روان‌شناسی	جامعه المصطفی	۳۵
۵	خانم	دکتری روان‌شناسی	دانشگاه تهران	۳۸
۶	آقا	دکتری روان‌شناسی	دانشگاه قم	۳۸
۷	آقا	دکتری علوم قرآن	امام صادق	۵۰
۸	خانم	ارشد مدیریت آموزشی	آموزگار پایه چهارم دبستان و مدرس ضمن خدمت	۳۵
۹	خانم	کارشناسی ارشد	مربی درس شگفتی‌های بدن و مسئول کارگروه قرآن مدرسه قرآن دانشگاه تهران	۳۵
۱۰	خانم	کارشناسی ارشد روان‌شناسی	معلم و مربی درس هدیه‌ها	۳۲

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد ۵ نفر از متخصصان خانم و ۵ نفر آقا بودند. میانگین سن آن‌ها نیز ۳۹/۸ سال بوده است.

جدول ۳. یافته‌های مربوط به روایی محتوایی بسته آموزشی برپایی نماز

خلاصه جلسات پروتکل برپایی نماز برای دختران ۱۰ تا ۱۲ سال			CVR	CVI	
جلسات	هدف اصلی و اهداف جزئی		ضروری بودن	سادگی و روان بودن	مربوط بودن و شفاف بودن
اول	اصلی	- برجسته‌سازی نماز و متمایز کردن نماز نسبت به سایر کارها	۱	۱	۱
	جزئی	- برانگیختن احساسات مثبت در رابطه مربی و دانش‌آموزان	۱	۱	۱
	جزئی	- توجه دادن به امر نماز به عنوان یک برنامه مهم در زندگی	۱	۱	۰/۸
	جزئی	- آشنا شدن با افراد شرکت‌کننده، استفاده از روش خاطره‌گویی به عنوان یخ‌شکن جلسه	۱	۱	۱
	جزئی	- ایجاد حس خوب به نماز با استفاده از عامل بوی خوش	۰/۸	۰/۸	۰/۹
	جزئی	- تقویت انگیزه درونی نسبت به نماز و ایجاد شدن	۱	۱	۱

CVI			CVR	خلاصه جلسات پروتکل برپایی نماز برای دختران ۱۰ تا ۱۲ سال		
واضح و شفاف بودن	مربوط بودن	سادگی و روان بودن	ضروری بودن	هدف اصلی و اهداف جزئی		جلسات
				احساس‌های معنوی در دانش‌آموز		
۱	۱	۱	۱	اصلی - تفصیل نماز، بیان آثار و فواید نماز		دوم
۱	۱	۱	۰/۹	جزئی - احوال‌پرسی از بچه‌ها و بیان خاطره‌هایی که از جلسه قبل مانده بود.		
۱	۱	۱	۱	جزئی - انجام فعالیت و آزمایش برای انتقال مفهوم خاصیت زدودن آلودگی‌ها از طریق نماز		
۱	۱	۱	۱	جزئی - بیان آثار و فواید نماز با استفاده از تصویرسازی		
۱	۱	۱	۱	جزئی - توجه به نماز به عنوان امری که دارای منافع پایدارتر است.		
۱	۱	۱	۱	اصلی - فهم آثار عینی نماز و شیرین شدن نماز در ذهن بچه‌ها		سوم
۱	۱	۱	۱	جزئی - خوش‌وبش و احوال‌پرسی مربی با بچه‌ها		
۰/۸	۱	۰/۹	۱	جزئی - ایجاد جذابیت در عین متانت و نظم برای شیرین شدن نماز در ذهن بچه‌ها		
۱	۱	۱	۱	جزئی - فهم آثار عینی که نماز در زندگی افراد برجای می‌گذارد با دعوت از مهمان تازه‌مسلمان شده و یا پخش کلیپ		
۱	۱	۱	۱	جزئی - اولویت‌بخشی به نماز		
۱	۱	۱	۱	جزئی - افزایش میل و انگیزه برای نماز		
۱	۱	۱	۱	جزئی - آشنایی با سبک زندگی فرد نمازخوان		
۱	۱	۱	۱	اصلی - ایجاد رغبت و احساس نیاز برای یادگیری احکام نماز		چهارم
۱	۱	۱	۱	جزئی - سلام و احوال‌پرسی و ارتباط‌گیری با بچه‌ها		
۱	۱	۱	۱	جزئی - اشاره به اهمیت رعایت احکام نماز، آشنایی با احکام و معرفی راه‌های یادگیری احکام		
۱	۱	۱	۱	جزئی - فعالیت دسته‌جمعی و بازی برای آشنایی با احکام و شیوه اجرای نمازهای یومیه		
۱	۱	۱	۱	جزئی - بیان نکات درست احکام در اثنای بازی		
۱	۱	۱	۱	جزئی - آماده‌سازی بچه‌ها برای برگزاری مسابقه احکام نماز در هفته آینده		

CVI			CVR	خلاصه جلسات پروتکل برپایی نماز برای دختران ۱۰ تا ۱۲ سال		
واضح و شفاف بودن	مربوط بودن	سادگی و روان بودن	ضروری بودن	هدف اصلی و اهداف جزئی		جلسات
۱	۱	۱	۱	اصلی	- ایجاد اعتماد به نفس و رغبت برای یادگیری بیشتر احکام نماز	پنجم
۱	۰/۹	۱	۱	جزئی	- سلام و احوال‌پرسی پرانرژی و شاد	
۱	۱	۱	۱	جزئی	- برگزاری مسابقه احکام به صورت شاد و جذاب و ارائه چند روش پیشنهادی	
۱	۱	۱	۱	جزئی	- مشارکت بچه‌ها در ایجاد قوانین مسابقه	
۱	۱	۱	۱	جزئی	- فراهم کردن دفترچه یادداشت و ثبت برنامه‌های هفته	
۱	۱	۱	۱	اصلی	- ایجاد تمایز بین انواع نمازها و رغبت و انگیزه برای خواندن نماز با حضور قلب	ششم
۱	۱	۱	۱	جزئی	- سلام و احوال‌پرسی و بیان خلاصه جلسات گذشته	
۱	۱	۱	۱	جزئی	- تمرکز در نماز در کنار توجه به ظاهر و احکام	
۱	۱	۱	۱	جزئی	- معرفی انواع نماز در قالب بازی	
۱	۱	۱	۱	جزئی	- معرفی نماز حقیقی	
۱	۱	۱	۱	جزئی	- گفتگو در مورد راه‌های ایجاد حضور قلب در نماز	
۱	۱	۱	۱	جزئی	- ارزیابی نماز بچه‌ها توسط خودشان	
۱	۱	۱	۱	اصلی	- تقویت مهارت‌های مشارکت اجتماعی با محوریت نماز	هفتم
۱	۱	۱	۱	جزئی	- سلام و احوال‌پرسی و مشارکت بچه‌ها در بیان خلاصه جلسات گذشته	
۱	۰/۹	۱	۱	جزئی	- اعلام خبر خوش برگزاری همایش و رفتن به اردوی زیارتی	
۱	۱	۱	۱	جزئی	- گروه‌بندی بچه‌ها و انتخاب غرفه‌های همایش و گفتگو و برنامه‌ریزی گروه‌ها	
۱	۱	۱	۱	جزئی	- انتخاب سرگروه	
۱	۱	۱	۱	جزئی	- افزایش انگیزه برای انجام کار جمعی در خصوص نماز	
۱	۱	۱	۱	جزئی	- اثرگذاری بر روی دوستان و دیگران باهدف	

CVI			CVR	خلاصه جلسات پروتکل برپایی نماز برای دختران ۱۰ تا ۱۲ سال	
واضح و شفاف بودن	مربوط بودن	سادگی و روان بودن	ضروری بودن		
				هدف اصلی و اهداف جزئی	جلسات
				رضایت و پاداش خدا برای این کار	
۱	۱	۱	۱	- درخواست مربی از بچه‌ها برای تسلط نسبت به نماز باهدف ارائه در همایش	
۱	۱	۱	۱	- بیان برخی از ویژگی‌های افراد نمازخوان از طریق داستان	
۱	۱	۱	۱	- بحث در مورد ویژگی‌های افراد پایبند به نماز	جزئی
۱	۱	۱	۱	- انتخاب نماز به‌عنوان اولویت در برنامه‌های زندگی	اصلی
۱	۱	۱	۱	- سلام و احوال‌پرسی	جزئی
۱	۱	۱	۱	- گفتگو در مورد اهمیت و کیفیت برنامه‌ریزی در قالب انجام کاردستی و استفاده از تمثیل	جزئی
۱	۱	۱	۱	- گفتگو درباره اهمیت نماز در زندگی روزمره و تأثیر آن بر نظم و برنامه‌ریزی با استفاده از تمثیل.	جزئی
۱	۱	۱	۱	- آموزش بررسی کارهای روزانه و اولویت‌بندی آنها.	جزئی
۱	۱	۱	۱	- گفتگو در مورد دلایل اولویت دادن به کارها و اهمیت و نفع درازمدت نماز	جزئی
۱	۱	۱	۱	- تأکید بر اهمیت نماز به‌عنوان نیاز روحی و معنوی	جزئی
۱	۱	۱	۱	- درخواست از بچه‌ها برای ثبت برنامه هفتگی و اولویت‌بندی کردن آنها	جزئی
۰/۹	۱	۱	۱	- گفتگو در مورد همایش و برنامه‌های غرفه‌ها	جزئی
۱	۱	۱	۱	- مهارت افزایشی در مواجهه با موانع نماز	اصلی
۱	۱	۱	۱	- سلام و خوش‌وبش با بچه‌ها ۱	جزئی
۱	۱	۱	۱	- بازخورد به برنامه‌های بچه‌ها که نماز را در اولویت قرار دادند یا روند آنها روبه‌جلو و مثبت بوده است	جزئی
۱	۱	۱	۱	- مهارت افزایشی در مقابله با موانع نماز با استفاده از مثال و مشارکت بچه‌ها	جزئی
۱	۱	۱	۱	- ایجاد ذهنیتی مثبت نسبت به سختی‌ها در زندگی با استفاده از نمونه و داستان و تمثیل	جزئی

هشتم

نهم

CVI			CVR	خلاصه جلسات پروتکل برپایی نماز برای دختران ۱۰ تا ۱۲ سال		
واضح و شفاف بودن	مربوط بودن	سادگی و روان بودن	ضروری بودن	هدف اصلی و اهداف جزئی	جلسات	
۱	۱	۱	۱	- گفتگو در مورد همایش و برنامه‌های غرفه‌ها	جزئی	
۱	۱	۰/۸	۱	- مهارت‌افزایی در حوزه دعوت و ترغیب دیگران به نماز	اصلی	دهم و یازدهم
۱	۱	۱	۱	- سلام و احوال‌پرسی	جزئی	
۰/۹	۱	۱	۱	- تقسیم وظایف غرفه دارها	جزئی	
۱	۱	۱	۱	- طراحی نقاشی، عکس نوشته احادیث، ترسیم تصاویر زیبا و کمیک‌های مرتبط با نماز	جزئی	
۱	۱	۱	۱	- ارائه داستان‌ها و آیات و احادیث مرتبط با نماز	جزئی	
۱	۱	۱	۱	مشارکت اجتماعی در آقامه نماز و افزایش رغبت به نماز و تحقق آن	اصلی	دوازدهم
۱	۱	۱	۱	- برگزاری همایش و انجام مسئولیت‌های فردی	جزئی	
۰/۸	۱	۱	۱	- تلاش برای پرشور و نشاط کردن همایش	جزئی	
۱	۱	۱	۱	- اجرای نمایش و سرود توسط دانش‌آموزان و بازدید شرکت‌کنندگان از غرفه‌ها	جزئی	
۱	۱	۱	۰/۹	یادآوری برای اردوی نماز یک تا دو هفته بعد از همایش	جزئی	

با بررسی دیدگاه ۱۰ خبره و با در نظر گرفتن حداقل ضریب روایی محتوایی (CVR) ۰/۶۲، روایی محتوایی بسته آموزشی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که ضریب CVR کل پروتکل برابر با ۰/۹۹ و ضریب CVI کل پروتکل برابر با ۰/۹۸ است که نشان‌دهنده روایی محتوایی مناسب و ضروری بودن تمام گویه‌ها است؛ بنابراین، پرسشنامه مورد تأیید خبرگان بوده و از روایی صوری و محتوایی خوبی برخوردار است.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بسته آموزشی برپایی نماز مبتنی بر رویکرد «خیرگزینی» تحول قابل توجهی در تجربه دینی و شیوه یادگیری دانش‌آموزان دوره دوم ابتدایی ایجاد کرده است. تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که ساختار مفهومی و عملیاتی این بسته با ویژگی‌های شناختی، عاطفی و اخلاقی کودکان در این دوره هم‌خوان بوده و زمینه لازم را برای پرورش ایمان انتخاب‌گر، تقویت درک معنادار عبادت و ارتقای توان ترجیح اخلاقی فراهم می‌آورد. بدین ترتیب، نماز از سطح رفتار تقلیدی و تبعیتی فراتر رفته و به

کنشی مبتنی بر انتخاب آگاهانه بر اساس مبناهای الهی و مسئولیت اخلاقی تبدیل می شود. ارزیابی فرایند بسته آموزشی آشکار ساخت که فعالیت هایی همچون گفت وگوهای معنا محور، تمرین نیت خیر، برنامه ریزی عبادی و بازتاب تجربه های روزانه می تواند کودکان را از تبعیت منفعلانه به مشارکت فعال در عمل عبادی سوق دهد. تقویت توان تبیین چرایی نماز، تجربه زیسته معنویت و فعال سازی توأمان ظرفیت های شناختی، هیجانی و رفتاری از پیامدهای این فرایند بوده و سبب می شود عبادت در ذهن کودکان به تجربه ای درونی، تأملی و معنادار تبدیل گردد.

نکته محوری در این مرحله تحولی، ظهور توان «تفصیل و ترجیح» است؛ قابلیت که در دوره دوم دبستان برجستگی می یابد و در نظریه های رشد دینی به عنوان شاخصی بنیادین برای آغاز ایمان انعکاسی مطرح شده است. در این مرحله، کودکان قادر می شوند میان موقعیت های اخلاقی تمایز قائل شوند، خیر و شر را بر پایه استدلال شخصی ارزیابی کنند و از میان گزینه های رفتاری، عمل مطلوب را برگزینند. این ظرفیت ترجیح دهنده، بنیان مرحله بعدی تحول دینی را شکل می دهد؛ چراکه کودک درمی یابد انتخاب عبادی او واجد ارزش ذاتی است و صرفاً برای جلب رضایت والدین یا کسب پاداش اجتماعی انجام نمی شود. نتایج همچنین نشان داد که بسته خیرگزینی در ارتقای مشارکت اجتماعی مرتبط با اقامه نماز نقش معناداری دارد. حضور فعال در فعالیت های گروهی، ایفای مسئولیت در برنامه های مدرسه و تلاش برای ترغیب همسالان باعث تقویت مهارت های اجتماعی و شکل گیری احساس مسئولیت جمعی می گردد. این روند موجب خواهد شد که نماز در نگاه دانش آموزان از یک وظیفه فردی فراتر رفته و به امری اجتماعی و کنشی اثرگذار در محیط مدرسه تبدیل شود.

از منظر رفتاری نیز انتظار می رود، کودکان نماز را به عنوان «خیر برتر» تشخیص داده و توانایی اولویت بخشی، برنامه ریزی و نظم دهی رفتاری مرتبط با آن را به صورت عملی توسعه دهند. مواجهه آنان با موانع نماز با رویکردی مسئله محور، تأملی و متعهدانه همراه شود و به اتخاذ تصمیم های آگاهانه برای تحقق عمل عبادی منجر گردد. این یافته ها نشان می دهد که بسته آموزشی می تواند، رشد هم زمان تشخیص خیر، اقدام مسئولانه و کنشگری دینی را در دو ساحت فردی و اجتماعی تقویت کند.

درمجموع، تحلیل ساختاری و تجربی نشان می دهد که این بسته با روان شناسی تحول دینداری، نظریه های رشد شناختی و اخلاقی و اصول آموزش سازنده گرایانه هم سویی قابل ملاحظه ای دارد. شاخص های اعتبار محتوایی آن $CVR = 0/99$ و $CVI = 0/98$ بیانگر وضوح، تناسب و پذیرش بالای محتوای آموزشی نزد متخصصان است. بر این اساس، بسته خیرگزینی را می توان الگویی استاندارد و معتبر

برای آموزش معنادار، انتخابی و اخلاق محور نماز در دوره ابتدایی دانست؛ الگویی که توانسته است سه سطح اندیشه، احساس و رفتار را در قالب تجربه‌ای دینی و فعال به صورت یکپارچه محقق سازد. تداوم آموزش این رویکرد در مراحل بعدی رشد (۱۳ تا ۱۵ سالگی) می‌تواند فرایند گذار از ایمان وابسته به ایمان انعکاسی را تسهیل کرده و زمینه‌ساز شکل‌گیری هویت دینی انتخاب‌گر بر اساس مبنای الهی، تفکر اخلاقی پویا و ایمان درونی پایدار در نوجوانان گردد.

تعارض منافع

نویسندگان این مطالعه هیچ‌گونه تعارض منافع در انجام و نگارش آن ندارند.

ORCID

Zahra Nikbin

Fatemeh Fayyaz

<https://orcid.org/0000>

<https://orcid.org/0000-0003-0490-179X>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

- اخوت، ا. (۱۳۹۲). *از تکلم تا بلوغ: دوره ظهور مشورت و ادب*. تهران: انتشارات قرآن و اهل بیت نبوت (ع).
- اخوت، ا. (۱۳۹۳). *معناشناسی خیر و شر*. تهران: انتشارات قرآن و اهل بیت نبوت (ع).
- اخوت، ا. (۱۳۹۴). *فرایندشناسی خیر*. تهران: انتشارات قرآن و اهل بیت نبوت (ع).
- اخوت، ا. (۱۴۰۱). *نظم و برنامه ریزی در مراحل زندگی*. تهران: انتشارات قرآن و اهل بیت نبوت (ع).
- اخوت، ا؛ و قاسمی، م. (۱۳۹۶). *سند تعلیم و ترکیه (نظام سازی توحیدی در شهر و جامعه)*. تهران: انتشارات قرآن و اهل بیت نبوت (ع).
- اسلامی خوزانی، ز؛ پورسید اقای، ز؛ حقانی زمینانی، م (۱۴۰۴). «تدوین الگوی تکوین هویت دینی در دختران بر اساس سبک های تربیتی والدین: مطالعه کیفی داده بنیاد». فرهنگ مشاوره و روان درمانی، ۱۶(۶۳)، ۴۷-۸۴. doi: ۲۰۲۵.۸۱۴۴۰.۳۳۵۰/qccpc.۱۰.۲۲۰۵۴
- اعتصامی، ح؛ شفیع آبادی، ع. (۱۴۰۱). «اثربخشی آموزش فلسفه برای کودکان بر رشد اخلاقی دانش آموزان پسر پایه ششم دبستان». فرهنگ مشاوره و روان درمانی، ۱۳(۵۲)، ۲۳۳-۲۵۵. Doi: 10.22054/qccpc.2020.40874.2104
- ای برک، ل. (۱۳۹۱). *روان شناسی رشد: از لقاح تا کودکی (جلد ۱)*، ترجمه ی ی. سید محمدی. تهران: نشر روان.
- بابائی ولویی، س؛ و حسین زاده، ب. (۱۴۰۳). «مروری بر بررسی تعلیم و تربیت و واکاوی مکاتب مختلف فلسفی در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش». بیست و یکمین همایش ملی علمی پژوهشی روان شناسی و علوم تربیتی، <https://civilica.com/doc/2101798/>
- بنی اسد، م. بنی اسدنگاری، ز.، آریایی، م؛ و عبدلی نژاد گروه، ل. (۱۴۰۰). «بررسی و شناخت انواع روش های نوین آموزشی معلمان در راستای تدریس و انتقال مطلب در کلاس درس». همایش علمی مطالعات حقوقی، علوم قضایی و پژوهش های اجتماعی. بازیابی از: <https://civilica.com/doc/1551347/>
- بنی هاشمی، ا. (۱۴۰۲). «تربیت دینی و لزوم آن از نگاه دین اسلام». دومین کنفرانس ملی مطالعات خانواده و مدرسه، بندرعباس. بازیابی از: <https://civilica.com/doc/1874286/>
- بهرامیان، ز. (۱۳۹۲). «بررسی تأثیر برنامه آموزش نماز با محتوای الکترونیکی بر افزایش میزان انگیزه دانش آموزان پایه ششم ابتدایی نسبت به نماز (پایان نامه کارشناسی ارشد)». دانشگاه آزاد اسلامی، واحد یزد؛ ۱۰۵۶۴۳۰۳-۲۵۰۲. <https://elmnet.ir/doc/>
- پناهی، ع. ا. (۱۳۹۸). «اقتضائات آموزشی و پرورشی دوره کودکی از چشم انداز آموزه های اسلامی و دانش روان شناسی». مطالعات اسلام و روان شناسی، ۱۳ (۲۵)، ۱۳۷-۱۵۷. بازیابی از: <https://civilica.com/doc/1034146/>
- جمعی از نویسندگان. (۱۳۹۵). *نماز در سیمای خانواده*. تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان.

- حسینی رامندی، ع.ا. (۱۴۰۰). «تحلیل روان‌شناختی رشد قرآنی و نشانه‌های آن». مطالعات اسلام و روان‌شناسی، ۱۵ (۲۹)، ۶۱-۸۳. بازیابی از: <https://civilica.com/doc/1445726>.
- خاتمی، ا. (۱۳۷۶). نماز از دیدگاه قرآن. تهران: انتشارات پاسدار اسلام.
- راهنمایی، ا؛ و زینلی، ا. (۱۳۹۷). «نقد نظریه روان‌شناختی رشد دین‌گلدمن با نگرش به اصول تربیت دینی در کودکان از دیدگاه اسلام». اسلام و پژوهش‌های تربیتی، ۱۹، ۴۱-۵۶. بازیابی از: <http://noo.rs/7HgRj>
- زارع جمال‌آبادی، م؛ صحیح‌النسب، ز. (۱۴۰۳). «طراحی داستان‌هایی برای آموزش حکمت نماز و اثربخشی آن بر التزام به نماز دانش‌آموزان دختر متوسطه یزد»، سومین همایش ملی امور تربیتی، یزد، <https://civilica.com/doc/2279228>.
- سیف، ع.ا. (۱۴۰۳). روان‌شناسی پرورشی نوین: روان‌شناسی یادگیری و آموزش. تهران: انتشارات دوران.
- عباسی دره‌بیدی، ا؛ و زارعی، ط. (۱۴۰۲). «آموزه‌های نماز و تعالی خانواده اسلامی (مطالعه کیفی)». زنان و خانواده، ۱۸ (۶۵)، ۲۴۹-۲۶۸. بازیابی از: <https://civilica.com/doc/1883972>
- علم‌الهدی، ج؛ و خاکسار، ز. (۱۳۹۴). «بررسی تأثیر آموزش فعال بر خودانگیزگی دانش‌آموزان نسبت به نماز». تربیت اسلامی، ۱۰ (۲۱)، ۷۵-۹۹. بازیابی از: <https://civilica.com/doc/۸۳۳۷۱۳>
- علوی لنگرودی، ک؛ و قلی‌زاده، ا. (۱۳۹۳). «نظریه یادگیری اکتشافی برونر و کاربرد آن در برنامه‌ریزی درسی». نخستین همایش ملی علوم تربیتی و روان‌شناسی. بازیابی از: <https://civilica.com/doc/339167>
- فتحی، م.ر. (۱۳۹۸). «نظریه سازنده‌گرایی اجتماعی و دلالت‌های آن برای فرایند یادگیری و تدریس». پویش در آموزش علوم انسانی، ۴ (۱۵)، ۸۶-۱۰۰. بازیابی از: <http://noo.rs/qiWYG>
- فیاض، ف.، اخوت، ا.ر؛ و ادیب، م. (۱۳۹۴). مهارت‌های خیرگزینی: بالا بردن توان کنترل و مراقبت در کودکان ۷ تا ۱۴ ساله. تهران: انتشارات قرآن و اهل بیت نبوت (ع).
- قاضی طباطبایی، م.، حاتمی، ج.، فردانش، ه.، مجدانیان، آ؛ و اسلامی، ز. (۱۳۸۸). «مقایسه اثربخشی طراحی آموزشی ملهم از سه نظریه رفتارگرایی، شناخت‌گرایی و ساخت‌گرایی در تغییر نگرش‌های اجتماعی». پژوهش‌های نوین روان‌شناختی (دانشگاه تبریز)، ۴ (۱۳)، ۱۱۷-۱۳۷. بازیابی از: <https://civilica.com/doc/۱۹۲۹۸۵۴>
- کاظمی، م. (۱۳۹۸). روش‌های ترغیب به نماز دختران سوم ابتدایی به نماز. تهران: انتشارات ستاد اقامه نماز.
- کرین و. (۱۴۰۰). نظریه‌های رشد (مفاهیم و کاربردها)، ترجمه‌ی غ.ر. خوی‌نژاد و غ.ر. رجایی. تهران: نشر رشد.
- ماسن، پ.ه.، کیگان، ج.، هوتون، آ.ک؛ و کانجر، ج.ج.و. (۱۳۹۵). رشد و شخصیت کودک. ترجمه‌ی م. یاسایی. تهران: انتشارات مرکز رشد.
- یاراحمدی، م؛ مهدیان، م؛ کرمخانی، م؛ نوروزی کوه‌دشت، ر؛ حسینی راد، ت. (۱۴۰۰). «تبیین کارایی پرتوهای نماز در ساختار سلامت. پژوهش در دین و سلامت»، ۷ (۳)، ۱۷۲-۱۸۶. <https://sid.ir/paper/414609/fa>

References

- Albatnuni, M., & Koszycki, D. (2020). «Prayer and well-being in Muslim Canadians: exploring the mediating role of spirituality, mindfulness, optimism, and social support». *Mental Health, Religion & Culture*, 23(10), <https://doi.org/10.1080/13674676.2020.1844175>.
- Bosco-Ruggiero, S. A. (2020). «*eee eeltt inniii p eetween mmeiicsss ' sii ritlll /eeliis sss eeliefs and behaviors and mental health: new evidence from the 2016 General Social Survey*». *Journal of Spirituality in Mental Health*, 22(1), <https://doi.org/10.1080/19349637.2018.1515052>.
- Boyatzis, R. (1998). «*Transforming qualitative information: thematic analysis and code development*» Sage Publications, Inc.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). «*Using thematic analysis in psychology*». *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101 <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>.
- Chirhart, N., & Chazan, D. (2023). «*eee ii sitigg Piggtt 's oottt ccctivism in moral and religious <<<atinn: Implittt innffrr iii leen's sii ritlll eeooni....*». *Journal of Moral Education*, 52(4), 487–501. <https://doi.org/10.1080/03057240.2023.2185291>.
- Dein, S. (2020). «*Religious healing and mental health*». *Mental Health, Religion & Culture*, 23(8), 657–665, <https://doi.org/10.1080/13674676.2020.1834220>.
- Naily, F (2023). «*Stages of faith development according to the theor*». *Journal of Linguanusa*, 3(1), 42–51, <https://journal.linguanusa.org>.
- Fleming, J. L., & Tisdell, E. J. (2022). «*Cognitive developmental perspectives on teaching meaning-making and moral reasoning: Re-engaging Piaget in educational practice*». *Educational Review*, 74(6), 919–936.* <https://doi.org/10.1080/00131911.2021.1904672>.
- Halim, R. (2025). «*eee nnttii uutioff ff iii iitaality tu uii eessity ttunnnt'' miiii gg il l if, resilience, and death anxiety*». *Mental Health, Religion & Culture*. <https://doi.org/10.1080/13674676.2025.2564801>.
- King, N., Horrocks, C., & Brooks, J. (2010). *Interviews in qualitative research*. SAGE Publications Inc.
- King, P. E., & Boyatzis, C. J. (2020). «*RReliiii uis nnd iii iitaal eeeelmmnt*». In L. A. Jensen (Ed.), *The Oxford handbook of human development and culture: An interdisciplinary perspective* (pp. 423–436). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199948550.013.23>
- Koenig, H. G., Hill, T. D., Pirutinsky, S., & Rosmarin, D. H. (2020). «*Cmmnnntyyy nn DDees iii ritlll ity rr eeliginn sss itivlly ffett mett al hlll t??...*». *International Journal for the Psychology of Religion*, 1–18, <https://doi.org/10.1080/10508619.2020.1766868>
- Makayie, E. K. (2024). «*The relationship of religiosity with psychological well-being: a mrrrrr tt igg effcct of llll sseents' tt tnnnnnnn to Gdd*». *Mental Health, Religion & Culture*. <https://doi.org/10.1080/13674676.2024.2448190>..
- Mallery, S. T., & Mallery, P. (2022). «*Centers of value and the quest for meaning in faith development*». *Frontiers in Psychology*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg2022.843517>..
- McManus, D. (2024). «*The intersection of spirituality, religiosity, and lifestyle practices in religious communities to successful aging: a review article*». *Religions*, <https://doi.org/10.3390/rel15040478>

- Merritt, K., & Jones, T. R. (2024). "Faith identity and psychosocial competence: Re-examining *iii ss''' s ttee of iddttt yy tgggggg eeliguius pppigg*". Journal of Child and Adolescent Behavior, 42(1), 33–45. <https://doi.org/10.1016/j.jcab.2024.01.003>.
- Odag, Ö., & van Hoof, A. (2023). "Rvviitigg iii –oo'' s yyyssss oii al teeyyy in tttt ppprrrry faith formation: Identity, belonging, and competence in early adolescence". Frontiers in Psychology, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1112329>.
- Cook, J., Gudmundsen, C., & Furr, R. M. (2023). *RRii nii ppps—ii tlll it,, ddd lovvvvit''''* In R. E. Kheirbek & M. D. Llorente (Eds.), Current perspectives on centenarians: Introduction to lifespan and healthspan (pp. 161–189). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-031-30915-1_11
- Tobler, J. (2025). *Morality and spirituality in dialogue: A pastoral reinterpretation of classical cognitive-developmental theories of moral development*. Journal of Religion and Health. <https://doi.org/10.1007/s10943-025-02267-2>.

استناد به این مقاله: نیک‌بین، زهرا، فیاض، فاطمه. (۱۴۰۶). تهیه و تدوین بسته آموزشی برپایی نماز برای دانش‌آموزان دختر ۱۰ تا ۱۲ سال مبتنی بر اصول تربیتی خیرگزینی، فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۱۸(۶۹)، ۳۳–۶۰. DOI: 10.22054/qccpc.2026.87744.3505

Counseling Culture and Psychotherapy is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.